

Бордюк Л. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: lyudmila.ukr@gmail.com

ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ КРИЗЬ ПРИЗМУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (АНГЛІЙСЬКА↔УКРАЇНСЬКА МОВИ)

Розуміння перекладу як напряму прикладної лінгвістики та прояву міжкультурної комунікації є перспективним підходом у процесі перекладу різножанрового контенту (наука і техніка, суспільство, право, медицина, освіта тощо). Саме таке бачення природи перекладу є передумовою адекватного відтворення та передачі змісту з мови оригіналу мовою перекладу.

Ключові слова: практика перекладу, англо-українські паралелі, план змісту та вираження, міжкультурна комунікація, галузеві знання.

У сучасному глобалізованому світі ринок перекладацьких послуг дедалі більше потребує надання якісних послуг із дотриманням вимог, критеріїв та стандартів (*the quality criteria and the error-free level performance*), урахуванням специфіки галузевого спрямування контенту (*subject matter knowledge*) — суспільство та політика, економіка, право, наука і техніка, медицина, освіта тощо, а також його культурного контексту [3]. Розуміння перекладу як напряму прикладної лінгвістики та прояву міжкультурної комунікації є перспективним підходом у практичній перекладацькій діяльності. Діалектичний взаємозв'язок та взаємозалежність мови та культури, а також реалізація принципу критичного мислення є визначальними у вирішенні конкретних перекладацьких завдань.

Саме таке бачення природи перекладу є концептуальною основою теорії та практики перекладу, коли переклад розглядають як діалектичну взаємозумовленість плану змісту (*deep meaning*) та плану вираження (*surface structure*), а також як процес (застосування відповідних перекладацьких трансформацій, вибір слова) і продукт (адекватно перекладений текст із дотриманням принципу понятійної точності та врахуванням культурного контексту мови перекладу). Практичне втілення теоретичних засад еквівалентності, ідіоматичності, стилю, регістру, трансформаційного підходу соціального та культурного контексту, визначають фаховий рівень перекладачів, що формується під час вивчення спеціалізованих університетських курсів із перекладу, виробничої практики (Translation/Interpreting Internship) та згодом консолідується у роботі в якості фахових перекладачів.

Саме таке бачення природи перекладу стало концептуальною основою укладання навчального посібника з практики перекладу «*Translation as Intercultural Communication: English ↔ Ukrainian: Practice / Переклад як міжкультурна комунікація: англійська ↔ українська мови. Практикум*» (видавництво «Львівська політехніка», 2018). Практикум є комплексним курсом, що містить практичні завдання та вправи для активізації основних засад теорії перекладу. Матеріали різноманітної тематики із фахово орієнтованих галузей були ретельно відібрані з авторитетних американських (*The New Yorker, The New York Times, Scientific American, Annals of Technology*), британських (*BBC News, The Telegraph, The Economist, BBC Wildlife*) та українських джерел (*УНІАН, Експрес, Kyiv Post*) для перекладу з англійської мови на українську та з української на англійську. Представлений посібник максимально орієнтований на розвиток комунікативних навичок та розширення міжкультурної компетенції студентів, оскільки переклад розглядається як процес і продукт та як прояв міжкультурної комунікації [2].

Практикум «*Translation as Intercultural Communication: English ↔ Ukrainian. Practice*» складається з 5-ти розділів, глосарію та додатків. У першому розділі (Unit 1) представлено базові поняття перекладацького фаху – у формі Профілю Перекладача (*The Translator's Profile*). У процесі перекладу завдань та вправ студенти отримують корисну інформацію щодо цілей перекладацької

професії, формування фахового резюме, діяльності фахових асоціацій перекладачів, специфіки роботи у перекладацькій фірмі (*in-house*) чи самостійної занятості (*freelance*), реальної картини на ринку перекладацьких послуг, вимог, критеріїв та стандартів, а також переваг та недоліків машинного та автоматизованого перекладу (*MA vs MAT*).

Другий розділ (Unit 2) присвячено ролі галузевих знань (*Subject Area Knowledge*) у процесі перекладу з метою отримання якісного «продукту», тобто адекватно переданої інформації з англійської мови на українську та з української на англійську у галузі права (*Law/Legal Matters*), медицини (*Medical Translation*), науки і техніки (*Science and Engineering*), освіти (*The World of Education*), захисту навколишнього середовища (*Environmental Challenges*), бізнесу (*Translating for Business World*), політики, суспільних відносин (*Society and Politics*) та гендерних проблем у сучасному фаховому світі (*Gender and Profession: Possibilities and Limitations*).

З урахуванням зацікавленості українських студентів у залученні до міжнародних освітніх та науково-дослідницьких програм в університетах Європи та Америки було продемонстровано особливості перекладу академічних/освітніх термінів у процесі досягнення адекватного перекладу. Особливі труднощі викликані певними відмінностями в культурних контекстах й академічних традиціях США, європейських країн та України. Слід зауважити, що академічний термін *faculty* необхідно перекладати українською мовою із врахуванням культурної маркованості контексту – британського чи американського, оскільки у першому він означає *факультет, відділення, (Faculty of Computers, Faculty of Linguistics)*, а в другому – *професорсько-викладацький склад (Faculty and staff of the American Language Institute)*. Урахування культурної специфіки вимагає переклад взаємопов'язаних, проте відмінних, понять *university / college / school* [1].

У третьому розділі (Unit 3) розглянуто поняття «плану змісту» та «плану вираження» на прикладі англійської та української мов (*Surface and Deep Structure*). Продемонстровано дотримання балансу між планом змісту (глибинна структура) та планом вираження (поверхнева структура), діалектичний взаємозв'язок між культурою та прагматичною метою в процесі перекладу конкретного тексту. Значну увагу приділено концептуальним поняттям *контексту, стилю, регістру* (офіційний *formal* / неофіційний *informal*) та вибору відповідного слова з парадигми тезаурусних проєкцій (*Word Choice*). Наприклад, при перекладі іменника **місце** з української на англійську студенти повинні зробити правильний вибір між англійськими контекстуальними еквівалентами: **місце** – *place room seat scene location site venue lot*; **земля** – *land ground earth dirt soil mud planet*; **нуль** – *zero null hundred naught*.

Для адекватного перекладу англомовних текстів та відтворення термінів українською мовою були застосовані методи буквального перекладу, перекладу за допомогою синонімів/синонімічних рядів, тлумачення або пояснення, калькування або запозичення, трансформаційні механізми узагальнення, конкретизації значення, антонімічного перекладу тощо. Усі зазначені методи були підпорядковані досягненню понятійної точності та відповідності, розумному балансу між планом змісту та планом вираження. Зміст завдань розділу особливо переконливо доводить, що досягнення адекватного перекладу завжди є актом прийняття рішення (*decision making*) щодо найкращого вибору слова, граматичної моделі, прагматичної установки комунікації тощо. Типологічна відмінність у структурі англійської мови, як аналітичної, та української мови, як синтетичної, переконливо продемонстрована у вправах та завданнях на переклад слів широкої семантики, вплив явища полісемії та роль контексту у перекладі. Вправи та переклад паронімів (*Paronyms as a translation challenge*), що становлять труднощі для носіїв української та англійської мов, особливо актуальні для досягнення адекватного перекладу. Наприклад, *civil – civic; elemental – elementary; confident – confidential; воєнний – військовий; сільський – селянський* (сільське населення, селянська їжа, селянський побут, сільська місцевість, сільська (проста) жінка).

Четвертий розділ (Unit 4) містить інформацію та практичні завдання для активізації ефективного застосування інтернаціоналізмів (*Internationalisms as an effective translation tactics*), зокрема грецького та латинського походження (*Latin and Greek Effect: ancient roots*), напр. *archive, method, strategy, reverse, illusion, sentiment* тощо, а також застереження щодо перекладацьких невдач у процесі перекладу «хибних друзів перекладача» (*The pitfalls of false friends of the translator*), напр., *familiar dramatic accurate tort securities decade examine expertise* тощо.

У п'ятому розділі (Unit 5) розглядається прояв та інтерпретація культурних нюансів англійської мови (американського і британського варіантів) та української мови, що продемонстровано на матеріалі численних завдань, вправ та трьох випадків аналізу ситуації (case study).

Глосарій (Glossary) містить базові поняття теорії перекладу та міжкультурної комунікації. У додатках запропоновано матеріали для самостійної роботи.

Основні засади теорії перекладу, враховані у підборі контенту для практики перекладу в навчальному посібнику «*Translation as Intercultural Communication: English ↔ Ukrainian: Practice*» сприятимуть формуванню у студентів-бакалаврів загального бачення реалізації перекладу як процесу з метою отримання якісного продукту, як прийняття рішення та прояву критичного мислення, що стане їм у нагоді при проходженні навчально-виробничої /перекладацької практики (*Translation Internship*) на рівні підготовки магістрів, а також у подальшій власній кар'єрі на ринку перекладацьких послуг.

Список використаної літератури

1. Бордюк Л. В. Англо-український глосарій академічних термінів: *Translating Academic Terms* / Л. В. Бордюк. – Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 129 с.
2. Bordyuk L. *Translation as Intercultural Communication: English ↔ Ukrainian. – PRACTICE : A Handbook for Linguistic Students* / L. Bordyuk. – Lviv : Lviv Polytechnic Publishing House, 2018. – 208 p.
3. Chriss R. *Translation as a Profession* / Roger Chriss. – Lulu com : 2006. – 208 p.

Бордюк Л. В. Практика перекладу сквозь призму міжкультурної комунікації (англійський↔український мови):

Анотація

Подход к переводу как направлению прикладной лингвистики и проявлению межкультурной коммуникации является перспективным в ходе подготовки профессиональных переводчиков в рамках университетской учебной программы. Именно такое видение природы перевода рассматривается как предпосылка адекватного отображения и передачи содержания с языка оригинала на язык перевода.

Ключевые слова: практика перекладу, англо-українські паралелі, план змісту та план вираження, міжкультурна комунікація, галузь знань.

Bordyuk L. Translation practice via intercultural communication (English↔Ukrainian languages).

Summary

The aim of the research is to demonstrate that translation performance in combination with foreign culture competence is a pre-requisite of adequate translation. A sound understanding of various aspects of translation process as well as effective techniques of intercultural communication are in the focus of the study: the concept of equivalence, transformational theory, idiomaticity, word choice, style and register, subject area knowledge, cultural implications of translation as well as gender-related aspects. The lack of cultural awareness may be a source of an inadequate, non-idiomatic translation product. A world view and cultural awareness are part and parcel of effective translation practice.

Selection of vocabulary, structures, and cultural patterns is of the utmost importance in the process of translation. Cultural differences are to be considered through translation from American/British as well as Ukrainian in a variety of professional topics (society, politics, education, sport, business, law, entertainment etc).

It was found that bringing cultural patterns of American and British life into educating future professional translators are highly motivating and provide real materials of current interest in the prospective market place.

Key words: practice of translation, English-Ukrainian parallels, deep and surface structure, intercultural communication, subject area knowledge.